

УДК 636.09:598.271.8:591.5

**АНАЛІЗ ЗАХВОРЮВАНOSTІ ПАПУГ В СУЧАСНИХ
ЕКОЛОГІНИХ УМОВАХ**

Коренєва Ж.Б., Крикун В.М., Заболотна В.П.

Одеський державний аграрний університет

Основна маса захворювань у папуг виникає внаслідок порушення санітарно-гігієнічних умов утримання та норм годівлі. Важливе значення у виникненні захворювань має порушення адаптації птахів до утримання в неволі, що залежить від їх генетичних особливостей і екологічної ситуації. Суттєве значення має тип нервової системи птиці. Основний відсоток хвороб, які виникають у хвилястих папуг, припадає на незаразні

захворювання: у дорослих птахів на долю незаразних хвороб припадає 69%, з яких це різні авітамінози та хвороби обміну речовин (37%), хвороби статевої системи (5%), запальні процеси органів систем травлення та дихання (11% / 4%), пухлинні ураження (7%), травми (2%); у молодняка папуг картина має деякі особливості – на хвороби обміну речовин та авітамінози припадає 42%, запальні процеси органів систем травлення та дихання 14%/6%, травми 5%, порушення опірності 5%. Розвиток заразних хвороб переважає у дорослих папуг - 31%, з яких бактеріальні інфекції 13%, вірусні – 9%, грибкові 4%, паразитарні 5%, а у молодих птахів заразні хвороби виникають у 25% випадків, з яких бактеріальні інфекції 8%, вірусні – 5%, грибкові 5%, паразитарні 7%.

Ключові слова: папуги, незаразні хвороби, заразні хвороби.

Вступ. Враховуючи постійне збільшення зацікавленості мешканців мегаполісів до утримання різноманітних екзотичних птахів та невідповідність власників до їх утримання, призводить до неправильного догляду за ними, а саме такий підхід викликає підвищену захворюваність і смертність птахів. Слід зазначити, що птахи, яких власники утримують в більш менш задовільних умовах піддаються різним захворюванням, з цієї причини 20-30% придбаних птахів гине в перший рік життя в неволі. Папуги, як і інші екзотичні птахи, утримуються, як правило, поодиночки і тому не дають потомства, що також впливає на популяцію. [1,2,4,10]

Адаптація птахів до утримання в неволі залежить від їх генетичних особливостей і екологічної ситуації. Суттєве значення має тип нервової системи птиці. Щодо легко до утримання в неволі пристосовуються птиці з сильним врівноваженим рухливим типом нервової системи, навпаки - важко - зі слабким і сильним неуврівноваженим. У птахів із слабким типом нервової діяльності найбільшу ймовірність має розвиток наступних патологій: нервові хвороби, слабкість, млявість, пухлинні хвороби внутрішніх органів. У птахів з сильним неуврівноваженим типом нервової діяльності найбільш вірогідний розвиток наступних патологій: висока агресивність, вбивство партнера і потомства, захворювання та пухлини репродуктивної системи. [5-9]

Папуги, також відомі як psittacines - це 402 види птахів, що складають порядок Psittaciformes, зустрічаються вони в більшості тропічних та субтропічних областей. Порядок поділяється на три надродина: Psittacoidea, Cacatuoidea і Strigopoidea. Для родини характерний сильний, загнутий дзьоб, яскраве та різнокольорове оперення, часто здатність імітувати людську мову, чотири пальці на ногах (два направлені вперед і два назад). Раціон папуг, в основному, складається з фруктів, овочів та зерна.

Папуги, як правило, міцні птахи, які можуть жити довго і щасливо. Є, проте, багато хвороб, які можуть статися з ними, більшість з них, виникають після нетривалого впливу температурних факторів (тепло, холод), травми, зміни раціону та виснаження. Ключовим завданням є отримання точного діагнозу в найкоротші терміни та відповідно до рекомендацій ветеринара організувати комплексне лікування.[1-4]

Хвилясті папуги, нерозлучники, жако, ара, карели та розелія є однією з найпоширеніших декоративних птахів в Україні. Це, в першу чергу, пов'язано як з яскравим забарвленням, так із здатністю розмовляти. Барвистий зовнішній вигляд, мила довірлива поведінка, без проблемний догляд та легка можливість розведення - відіграли важливу роль у швидкому поширенні птахів.

Мета роботи - проведення аналізу захворюваності папуг в сучасних екологічних умовах.

Матеріал та методи досліджень. Дослідження проведено в умовах кафедри нормальної і патологічної анатомії та патофізіології і та приватних папугорозводнях міста Одеси, Одеської та Миколаївської областей в період з 2009 по 2018 роки. Клінічно обстежувалися здорові та хворі папуги (хвилясті, жако, ара, карели, нерозлучники, розелія). Середній віковий діапазон папуг був від 1 місяця до 18 років. У процесі клінічного огляду ми дотримувалися оцінки загального стану птиці за 10-ти бальною системою, базуючись на таких параметрах як - активність, апетит, вгодованість, стан пір'яного покриву (голова, тіло, крила), стан шкіри і слизових оболонок, стан дзьоба та очей, звертали увагу на дихання і травлення. Крім клінічного огляду, проводилися морфологічні та біохімічні дослідження крові, візуальна оцінка посліду і його копрологічні дослідження, патрозтин у випадку загибелі птахів.

Результати досліджень. Всі захворювання папуг можна поділити на: хвороби дорослих птахів та молодняку, які в свою чергу можна поділити на: заразні - інфекційні та інвазійні і незаразні - хвороби обміну речовин, системи травлення, системи дихання та статевої системи (у самиць). Дані аналізу наведено в таблиці 1.

З таблиці ми бачимо, що основну групу складають захворювання які пов'язані з порушенням обміну речовин в організмі як дорослих, так і молодих папуг (відповідно 37% та 42 %)., це в першу чергу пов'язано з тим що папуги отримують всі поживні речовини з рук людини.

Симптоми різноманітні, від втрати пера і деформації дзьоба до поведінкових проблем та швидкого погіршення стану здоров'я аж до смерті.

З харчуванням птахів пов'язанна і проблема ожиріння. Захворювання розвивається при раціонах з надлишком жирів і цукрів. В деяких випадках корма не відповідають потребам для підтримки життєво важливих функцій організму, особливо молодняку птиці, який є більш чутливим до нестачі поживних речовин.

Таблиця 1.

Аналіз захворювання папуг

	Назва хвороб	Вік папуг	
		дорослі	молодняк
I.	Незаразні хвороби (%%), в т.ч.	69	75
1.	Хвороби обміну речовин: гіпоавтамінози та авітамінози: А; Д; Е; групи В: В1, В2, В6, В12 та ін.	37	42
2.	Пухлинні ураження: гіпофіза, щитовидної залози, паращитовидної залози, печінки, нирок, підшкірної клітковини	7	1
3.	Запальні процеси органів систем травлення та дихання.	15 11/4	20 14/6
4.	Канібалізм	3	1
5.	Хвороби пір'я, в т.ч. «французька лінька»	-	5
6.	Хвороби статевої системи: клоацит, жовточний перитоніт	5	1
7.	Різноманітні травми.	2	5
II.	Заразні хвороби (%%) в т.ч.	31	25
	- бактеріальні хвороби (сальмонельоз та ін.)	13	8
1	- вірусні хвороби (поліомавірусна інфекція папуг, грип та ін.)	9	5
	-грибкові хвороби (аспергильоз, кандидомікоз та ін.)	4	5
4	- паразитарні захворювання (кліщі, найпростіші та ін.)	5	7

Гіпокальціємія - нестача кальцію в організмі папуг. Може викликати специфічні проблеми у самиць птахів, особливо в період яйцекладки: яйця стають м'якими, незаплідненими, а молодняк нежиттєздатним. Хвора птиця може стати безплідною.

З боку травної системи дуже часто зустрічається запалення зобу (відсоток у дорослих птахів та молодняка приблизно однаковий 11% та 14%), це захворювання виникає через недбалість господарів.

Канібалізм зустрічається теж досить часто у дорослих птахів та молодняка (відповідно 3% і 1%), це захворювання має розвиток наприкінці годування пташенят, коли пара вже готує нове гніздо, а пташенята не бажають його покинути. У деяких випадках самиці та самці мають схильність до вбивства пташенят інших пар. Це може бути формою боротьби за простір та корм, а головне з . типом нервової системи птиці. Частіше канібалізм притаманний папугам з сильним неврівноваженим типом нервової діяльності, саме вони є більш агресивними, можуть влаштовувати бійки, наносити різноманітні травми іншим папугам.

Пухлинні ураження зустрічаються досить часто (відповідно у 7% та 1%), але дуже часто у птахів похилого віку (старше 8-10 років). Діагностувати їх важко, птиця гине з різними клінічними ознаками, а у більшості випадків (у багатьох господарів) не доживає до цього віку. Ендокринні залози виділяють гормони в загальний кровотік і допомагають підтримувати гомеостаз та регулювати внутрішні процеси, такі як ріст і розвиток, обмін речовин і репродуктивний період.

У порівнянні з ссавцями птиці, в тому числі папуги, рідко страждають від ендокринних розладів. Первинні гіпоадrenокортицизм і гіперадrenокортицизм, а також гіпертиреоз і неоплазія щитовидної залози рідко зустрічаються в житті птахів. Вторинний харчовий гіперпаратиреоз є одним з найбільш поширених ендокринних захворювань, які спостерігаються у папуг, особливо у тих, яких годують раціонами з низьким вмістом кальцію та вітаміну D.

Аналогічним чином, погано впливає і співвідношення кальцію до фосфору - це може призводити, за нашими спостереженнями, до остеодистрофії або гіпокальціємії. Незбалансовані раціони можуть, крім того, призводити до дефіциту йоду, розвитку зобу, що найчастіше спостерігається в хвилястих папуг. Захворювання щитовидної залози може бути результатом гіперплазії, неоплазії, інфекції, запалення або атрофії, з клінічними ознаками, що виникають внаслідок розширення, гіпофункції або гіперфункції залоза

На сьогодні хвороба парашитовидних залоз у птахів, в першу чергу пов'язана з гіперплазією в результаті нестачі кальцію, фосфору, дефіциту або дисбалансу вітаміну D. У молодих, інтенсивно ростущих птахів, відмічаються різноманітні деформації кісток та патологічні переломи довгих кісток та хребта

Папуги мають яскраве пір'я. Інколи у папуг можуть розвиватися захворювання, основним симптомом яких є порушення опірності, що може спричинюватися вірусами, бактеріями чи травмами. Хоча втрата пір'я зазвичай не смертельна, але вона може вказувати на значні порушення стану здоров'я папуги.

Як різновид хвороб молодняка (у 5%) є поява так званих «бігунів» пташенят, які повністю чи частково втрачають махові пір'я, за звичай це 5-7 пташенят. Вони не можуть літати і тільки бігають по гнізду. Кількість таких

«бігунів» збільшується в 3-4 - му гніздуванні. Перевтома і поведінкове вищипування пір'я є одними з найбільш поширених причин, за якими домашня папуга має нездорове пір'я

Папуги сприйнятливі до шкірних інфекцій, що можуть бути викликані різноманітними бактеріями, грибами, вірусами, вошами і кліщами. Повне облісіння у папуг не поширене; облісіння зазвичай обмежується випадінням пір'я на голові птиці. Генетика або гормональний дисбаланс зазвичай також винні у втраті пір'я.

На заразні захворювання припадає 31% хвороб дорослих птахів та 25% хвороб молодняку. Розвитку грибковим та інфекційним захворюванням сприяють такі фактори, як порушення санітарно-гігієнічних умов, велика кількість птиці в клітках, надлишок тепла, висока вологість та поганий корм.

Заразні захворювання мають місце при утримання птахів у вольєрах, особливо при доступі дикої птиці. Більший відсоток у дорослої птиці припадає на сверблячку (коросту), впливає на розвиток цієї хвороби і нестача вітамінів та поживних речовин в кормі (виникає зниження резистентності - стійкості організму папуг).

Звичайно здорові птахи, як правило, не схильні до аспергільозу; однак папуги з ослабленою імунною системою, птахи що мають тривалий дефіцит вітамінів, мікро- і макроелементів, є більш сприйнятливими. Аспергільоз обумовлений грибом *Aspergillus* sp. що природньо зустрічається в навколишньому середовищі. Аспергільоз - це грибкова інфекція повітряних мішків та легенів папуг, які зазвичай живуть у вологих або забруднених умовах, де може бути поширений цей збудник. Основними симптомами є ускладнення з боку системи дихання: погіршення загального стану птиці, скуйовдженість пір'я, хрипіння, витікання з носової порожнини.

Пташина шлункова дріжджова інфекція (AGY) (хвороба виснаження), ця дуже заразна інфекція, викликана комплексом дріжджової інфекції та вторинної бактеріальної інфекції. Захворювання на ранніх стадіях помітити важко, інкубаційний період без зовнішніх ознак. Першими зовнішніми ознаками захворювання є втрата ваги, у випорожненнях неперетравлена їжа, блювота їжею і слизом.

Кандидоз - це дріжджова інфекція травної системи птиці, що заражається так само, як і людина. Симптоми пов'язані з багатьма захворюваннями: слизові витікання з носових отворів, запалення очей, хрипи та чхання.

Пситтакоз (*Ornithosis*, папужа лихоманка), найгірша хвороба, що може вразити папужку. Захворювання поширюється дуже швидко і більшість хворих птахів помирає. Збудник *Chlamydia psittaci*, вид хламідій. У птахів хвороба називається орнітозом, а у попуг – є специфічна назва пситтакоз. Одна з основних проблем полягає в тому, що збудник тривалий час зберігається у

навколишньому середовищі, в ґрунті або посліді. Справа в тому, що у світі повно хламідійних бактерій. Припускається, що близько 1% населення дикої птиці переносить їх, і їх присутність у посліді є звичайним джерелом спалаху хвороби. Багато диких птахів є носіями без зовнішніх симптомів захворювання. Загальні симптоми – кон'юнктивіти, звичайно жваві птахи стають пригніченими, сонливими, втрачають апетит, швидко худнуть, відмічається пронос, послід, часто яскраво-зелений. Відмічають проблеми з диханням: виділення з носа, кашель, чхання, слезотеча. Деякі птахи дуже швидко гинуть протягом 24 годин.

Поліомавірусна інфекція папуг (PBFD)– захворювання дзьобу, пір'я. Відмічаються ураження шкіри, недорозвинення пір'я, патологія дзьобу, внутрішніх органів і головного мозку. Поступово розвивається асцит, крововиливи, з'являються плями на селезінці.

Інфекційний синусит. У папуг основними симптомами є: чхання, птахи трясуть головою, при натиску на восковицю дзьобу виділяється липкий, тягучий ексудат, що закупорює носові отвори.

Сальмонельоз у папуг має особливості: птахи стають пригніченими, температура підвищується, відмічають розлади кишечника. При гострому перебігу інфекції відмічається посиніння дзьобу і лапок, що свідчить про початок сепсису. Виділення стають водянистими, помаранчово-зеленого кольору з домішками крові.

Паразити можуть впливати на будь-яку живу істоту, включаючи папуг. Деякі паразити можуть бути фатальними для попуг.

Гельмінтози. Основними симптомами є затримка росту і втрата маси тіла, проноси, що змінюються запорами, відсутність апетиту, затримка лінки.

Зазвичай найпростішими папуги заражаються шляхом перорального контакту з інфікованими фекаліями. Такі хвороби у папуг дуже важко лікуються, ознаки хвороб можуть зникати на деякий час, але при стресі хвороба починає розвиватися дуже бурхливо.

Найбільш поширені і діагностовані кліщі у птахів - це "Scaly Leg's Mites" або *Knemidocoptes* sp.. Ці кліщі паразитують в тканині дзьобу та навколо нього, під шкірою на кінцівках, викликаючи губчатий, лускатий вигляд.

Висновки

1. Основна маса захворювань у папуг виникає внаслідок порушення санітарно-гігієнічних умов утримання та норм годівлі.

2. Важливе значення у виникненні захворювань має порушення адаптації птахів до утримання в неволі, що залежить від їх генетичних особливостей і екологічної ситуації. Суттєве значення має тип нервової системи птиці.

3. Основний відсоток хвороб, які виникають у хвилястих папуг, припадає на незаразні захворювання: у дорослих птахів на долю незаразних хвороб припадає 69%, з яких це різні авітамінози та хвороби обміну речовин (37%), хвороби статевої системи (5%), запальні процеси органів систем травлення та дихання (11% / 4%), пухлинні ураження (7%), травми (2%); у молодняка папуг картина має деякі особливості – на хвороби обміну речовин та авітамінози припадає 42%, запальні процеси органів систем травлення та дихання 14%/6%, травми 5%, порушення опірності 5%.

4. Розвиток заразних хвороб переважає у дорослих папуг - 31%, з яких бактеріальні інфекції 13%, вірусні – 9%, грибкові 4%, паразитарні 5%, а у молодих птахів заразні хвороби виникають у 25% випадків, з яких бактеріальні інфекції 8%, вірусні – 5%, грибкові 5%, паразитарні 7%.

Список літератури.

1. Зубченко Т. Попугаи. / Т.Зубченко // Донецк, 2002 - 127 с.
2. Иерусалимский И. Г. Попугаи и певчие птицы. Виды, содержание, обучение./ И.Г.Иерусалимский// Изд.«Владис».- 2001.
3. Кривутенко А.И. Инфекционные и инвазионные болезни с.-х. животных и птиц / А.И.Кривутенко // Матер. обл. науч. техн. конф. "Пути совершенствования науч. техн. пр. в с.-х пр-ве." - Одесса.' 1986. - С. 46 -47.
4. Остапенко В. А. Птицы в вашем доме: Справочное пособие./ В.А.Остапенко// М.- 1996.
5. Романов В.В., Доненко Ф.В. Спонтанные опухоли попугаев./ В.В.Романов, Ф.В.Доненко//Матер. 8 междунар. конгр. по проблемам ветеринарной медицины мелких домашних животных.- М.,2000. – С..287.
6. Романов В.В. Некоторые выводы Центра лечения птиц "Зеленый попугай /В.В. Романов В.В.// Тез. 9 междунар. конф. по проблемам ветеринарной медицины мелких домашних животных.- М., 2001. – С.231-232.
7. Романов В.В. Хирургия птиц./ В.В.Романов// Зооиндустрия, 2001.- С.24-26.
8. Романов В.В. Ультрасонография птиц/В.В.Романов// Тез. 10 междунар. конф. по проблемам ветеринарной медицины домашних животных.- М.-2002. – С.123-124.
9. Романов В.В. Этиология дерматитов птиц /В.В.Романов// Тез.10 междунар.конф. ветеринарной медицины мелких домашних животных. - М. - 2002.- С.206.
10. Joel Murphy . Parrot Care Hand book. / Joel Murphy // 1997.- 106 с.

АНАЛИЗ ЗАБОЛЕВАЕМОСТИ ПАПУГАЕВ В СОВРЕМЕННЫХ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ УСЛОВИЯХ.

Коренева Ж.Б., Крикун В.Н., Заболотная В.П.

Основная масса заболеваний у попугаев возникает вследствие нарушения санитарно-гигиенических условий содержания и норм кормления. Важное значение в возникновении заболеваний имеет нарушения адаптации птиц к содержанию в неволе, зависит от их генетических особенностей и экологической ситуации. Существенное значение имеет тип нервной системы птицы. Основной процент болезней, которые возникают у волнистых попугаев, приходится на незаразные заболевания: у взрослых птиц на долю незаразных болезней приходится 69%, из которых это разные авитаминозы и болезни обмена веществ (37%), болезни половой системы (5%), воспалительные процессы органов систем пищеварения и дыхания (11% / 4%), опухолевые поражения (7%), травмы (2%); у молодняка попугаев картина имеет некоторые отличия - на болезни обмена веществ и авитаминозы приходится 42%, воспалительные процессы органов систем пищеварения и дыхания 14% / 6%, травмы 5%, нарушение оперения 5%. Развитие заразных болезней преобладает у взрослых попугаев - 31%, из которых бактериальные инфекции 13%, вирусные - 9%, грибковые 4%, паразитарные 5%, а у молодых птиц заразные болезни возникают в 25% случаев, из которых бактериальные инфекции 8%, вирусные - 5%, грибковые 5%, паразитарные 7%.

Ключевые слова: попугаи, незаразные болезни, инфекционные болезни.

ANALYSIS OF PARROT DISEASES IN MODERN ECOLOGICAL CONDITIONS

Koreneva Zh.B., Krikun VN, Zabolotnaya V.P.

The bulk of diseases in parrots occurs due to violations of sanitary and hygienic conditions of content and feeding norms. Important in the occurrence of diseases is the violation of adaptation of birds to captive content, depends on their genetic characteristics and ecological situation. The type of the bird's nervous system is of great importance. The main percentage of diseases that arise in undulating parrots are non-contagious diseases: in adults, 69% of non-communicable diseases fall to the share of non-contagious diseases, of which different avitaminosis and metabolic diseases (37%), diseases of the reproductive system (5%), inflammatory processes organs of the digestive and respiratory systems (11% / 4%), tumor lesions (7%), trauma (2%); in young parrots, the picture has some differences - for diseases of metabolism and avitaminosis account for 42%, inflammatory processes of the organs of the digestive and respiratory systems 14% / 6%, 5% injury, 5% plumage violation. The development of contagious diseases prevails in adult parrots - 31%, of which bacterial infections 13%, viral - 9%, fungal 4%, parasitic 5%, and in young birds, infectious diseases occur in 25% of cases, of which bacterial infections 8% viral - 5%, fungal 5%, parasitic 7%.

Key words: parrots, non-contagious diseases, infectious diseases.